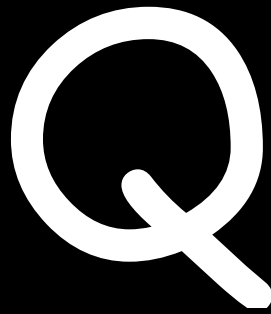

Sociale en politieke geschiedenis

Samenvatting colleges

quickprinter
Koningstraat 13
2000 Antwerpen
www.quickprinter.be

Online samenvattingen kopen via

www.quickprintershop.be

Like us on Facebook!

www.facebook.com/quickprintershop

Sociale en politieke geschiedenis

Inleidend hoofdstuk

1. Het tijdvak: het ontstaan van de 'moderne' samenleving

- Breukmoment in geschiedenis met basis 'moderne' samenleving ca. 1780-1850
- De economische transitie
 - o Industrieel kapitalisme
 - Fabrieken werden economisch zwaartepunt
 - o Economische groei en verhoging output per capita
 - o Stijging arbeidsproductiviteit
 - o Conjunctuurbewegingen van onze economie
 - o Toename welvaart
 - Minder zorgen over levensbehoeften
 - o Kloof met rest van de wereld
- Politieke transitie
 - o Maatschappij gebaseerd op vrijheden (i.p.v. standenmaatschappij ME)
 - Grondadel → geldadel die belangrijk werd
 - o ° democratie
 - Algemeen stemrecht
- Culturele transitie
 - o Deconfessionalisering: °wereldlijk mensbeeld i.p.v. kerkelijk
 - o Toename scholingsgraad
- Sociale transitie
 - o Gemeenschap → geselschaft (meer individualisme)
 - o Verandering betekenis gezin:
 - Niet langer basis van de productie en scholing
 - Meer ruimte voor liefde
- Ruimtelijke transitie
 - o Creatie van een globale wereld
 - o Toename mobiliteit
 - Verstedelijking
 - Toename migratie
 - o Meer mensen gevoed → toename bevolging

2. De ruimte: de westerse samenleving

- Zuidelijke Nederlanden en België
 - o Centrale ligging in West-Europa
 - o Goede verbindingen over land en zee
 - o Vroeg geurbaniseerd en gecommmercialiseerd

3. Een maatschappijgeschiedenis

- Complexiteit maatschappelijke ontwikkelingen → wisselwerking tussen verschillende aspecten

- De keuze van edellieden had effect op de boeren, als ze ervoor kozen om de hulp van de staat te aanvaarden en hierdoor afhankelijker werden van de staat, gold dat ook voor de boeren
- **Ontstaan van moderne staten:**
 - Omvorming van verbrokkelde gebieden tot gecentraliseerde staten
 - Strijd tegen feodale heren
 - Vijandschap tussen staten
 - Stijgende militaire uitgaven
 - Zoeken naar nieuwe financiële technieken en bureaucratische methoden
 - Vorst verwerft militaire onafhankelijkheid t.o.v. adel
 - Professionalisering van het leger
 - Betaalde soldaten
 - Macht was beperkt door militaire afhankelijkheid van de vazallen
 - Vorst krijgt meer politieke macht t.o.v. hoge adel
 - Scheppen centrale staatsinstelling (centralisatie openbaar bestuur)
 - Gebonden aan vaste regels
 - Eenheid via centrale instellingen
 - Scheiding tussen koninklijk huishouden en regering
 - Nodig want taken regering nam toe
 - Alles werd voorspelbaarder → controleerbaarder
 - Uniforme regels en wetten voor het hele territorium
 - Relaties vorst ↔ dienaren: formeler
 - Grote verschillen binnen 1 territorium
 - Vorst meer economische middelen ter beschikking
 - Financiële middelen door kolonisatie & uitbreiding handelskapitalisme
 - Stijging belastingen (permanente belasting + professionalisering van de inning)
 - **°vorstelijk Mercantilisme** (=staatsprotectionisme, 1^e doordachte vorm van overheidspolitiek) kwam i.p.v. middeleeuws stedelijk protectionisme
 - Nauwe betrekking kerk en staat
 - Kerk= ideologische steunpilaar van de staat
 - Kerk hield controle over de bevolking (nationaliseren van geloof)
- Belang van positie burgerij: Vele West-Europese steden hadden een relatief onafhankelijke positie t.o.v. vorst
 - Keuze burgerij: meewerken met vorst (stedelijke autonomie bedreigen) ↔ mee profiteren van de economische voordelen die aan de vergroting van de staatsmacht verbonden waren en aan het verdwijnen van de traditionele politieke versnippering
- Verschillende types van staatsvorming
 - “Dwang-intensieve regio’s”
 - Machthebbende haalden inkomsten uit directe belastingen
 - Voerden oorlog
 - Macht in handen van landheren/ dorpshoofden
 - Zelfvoorzienende landbouw
 - Machtige adel+ autocratische bureaucratie
 - Vnl.: Oost-Europa

- Kapitaalintensieve regio's
 - Grote concentraties van kapitaal
 - Kooplieden en financiers speelden er een centrale rol (legden belangrijke beperking op aan controle van de staat)
 - Vnl. Urbane regio Noord-Italië en lage landen
- Regio's van gekapitaliseerde dwang
 - Tussensituatie van beide anderen
 - Gebieden met uitgestrekte landbouwzones en handelssteden
 - **Absolutistische** gebieden
 - Frankrijk en Engeland

Hoofdstuk 3: Staats- en natievorming vanaf 1800

- Burgers die iets deden voor de staat (bv. dienstplicht) begonnen eisen te stellen
 - Welvaart, cultuur, dagelijks leven steeds meer bepaald door staat waarin je leeft
- Groeiend verschil tussen de staten
- Invoering paspoort → externe bewegingen steeds meer gecontroleerd door staatsgrenzen
- Versterking van centralisering
 - Centrale overheid i.p.v. lokale/ regionale
 - → Toenemende professionalisering van de overheid
 - Depersonalisering van staatsgezag (burgerlijke administratie= autonoom → verving bevoorrechte sociale groep → ze hadden hier een mandaat voor)
 - Reorganisatie van het land
- Specialisatie van staatszaken
 - Begon met defensie
 - Opsplitsing lokale politie ↔ leger
 - Ontstaan preventieve bescherming
 - Financieringsbehoeften van staten namen toe
 - Inkomensbelastingen (sinds laatste kwart 19^e eeuw)
 - Progressieve inkomensbelasting sinds 1919
- Bureaucratisering
 - Versterkte werking staat
 - Maatschappelijk verkeer van regels
 - Steeds groter wordende kennis van staat over staatsburgers
 - Hardware van de staat (infrastructuur, wegen, spoorweg, ...) ↔ software van de staat (invoeren van o.a. nationale symbolen)
- Natievorming
 - Typerend kenmerk 19^e -eeuwse staatsvormingsprocessen
 - Nationalisme als politieke beweging
 - Wortels in Franse revolutionaire oorlogen en romantiek
 - Nationalisme → oude dynastieke vorstendommen weggejaagd
 - Kon geen grondslag vormen voor vrede (bleek na WO I)
 - Centrale plaats nationaal zelfbeschikkingsrecht
 - Nationalisme verschilt van land tot land (DUITSLAND → WO II door nationalisme)
- Wortels van nationalisme
 - Nationalisme= ideologie en beweging van een bepaalde natie die streeft naar de realisatie van een eigen staat of een behoud van de eigen culturele identiteit
 - Cultureel: sterkere identificatie met staat
 - Homogeniseren van bevolking (door o.a. taal/ onderwijs)

- Politiek: overgang dynastieke → gecentraliseerde staat
- Sociaaleconomisch: ontstaan van industriële samenleving
- **Etnie** (= groep mensen die een gemeenschap vormen door historisch gegroeide culturele eigenheid en verbondenheid die objectief/ subjectief kan zijn) ⇔ **natie** (= etnie die zich politiek gaat organiseren)
- Civiele component nationalisme= natie wordt beschouwd als bond voor alle individuele burgers van de staat
- **Etnische component**= natie is volksgemeenschap et eigen oorsprong en verleden, individu is hieraan ondergeschikt (opvatting sluit aan bij romantiek), =antidemocratisch
- Verschijningsvormen van nationalisme
 - Ernest Gellner: nationalisme verbonden met verstedelijking en industrialisering
 - Nationalisme= politieke tegenhanger van kapitalisme
 - Typisch in westerse samenleving
 - Impliciete nationale oriëntatie maakt sterk deel uit van politiek
 - Na WO II → bedrijvennationalisme
- Typologieën van nationalisme
 - Gematigd- (West-Europa) ⇔ Dominant nationalisme (Midden-, Oost-Europa)
 - In het westen vaker de etnische variant van nationalisme

Hoofdstuk 4: België: van liberale burgerstaat naar een gefederaliseerde staat

- Aanhechting Franse structuren in België
- Dankzij beleid Willem I
- Onvrede tussen kerk ⇔ staat
- In BE kwam staat- en natievorming tot stand onder de liberale vlag
- Grondwet als compromis tussen liberalen en conservatieven
- ° cijnskiesrecht (enkel de elite (1%) had stemrecht)
- Unionisme (katholieken & liberalen) → verzetten zich tegen Willem I → land: oorlogsstaat
- Willem I: Nederlands verplicht maken → geen succes (Vlaamse burgerij verfranst)
 - Moeilijkheden taalpolitiek: sociaaleconomische problemen en politieke ontwikkelingen
 - Niet zozeer taal, vooral sociale situatie bepaald politieke leven
 - Sterkere economie in Vlaanderen → VLAANDEREN VLAAMS
 - 1898: gelijkheidswet Frans – Nederlands
 - Koningskwestie (1950) → politieke polarisatie in België
 - Toenemende kloof economie Vlaanderen – Wallonië
 - 1968: Leuven Vlaams (studentenprotest)
 - ° taalfaciliteiten in randgemeenten taalgrens om tweetaligheid mogelijk te maken
- 1993: BE als volwaardig gefederaliseerde staat (o.a. opsplitsing Brabant door taalproblematiek)

Deel 7: democratisering en burgerschap: staat → politieke democratie

Hoofdstuk 1: democratisering burgerschap

- Politieke participatie neemt toe (o.a. door stemrecht)
- Democratie: combineert rechten en vrijheden van burgers met zo ruim mogelijke inspraak
 - Participatie in besluitvorming
 - Toegang tot cultuur
 - Politiek gezien: erkenning en garantie van fundamentele rechten
- Niet allemaal eenvoudig tot stand gekomen, soms afgewisseld met totalitaire regimes (bv. Duitsland, Italië, ...)

Hoofdstuk 2: het burgerschap en de ontwikkeling van een “civil society”

- Belang **individueel burgerschap** in westerse democratie
- **Bourgeois** (hoge burgerij en bredere middenklasse die hoger stonden omdat ze niet lui waren en werkten en hun vermogen door eigen verdiensten en inzet opbouwden) ⇔ **citoyen** (staatsburgerschap, iedereen op grondgebied van de staat woonde kon deze titel krijgen)
- **Publieke sfeer** (relatie staat – burger, sociaal afgescheiden van het hof en het volk dat geen toegang had tot politieke inspraak) ⇔ **private sfeer** (thuis)
 - o Deze publieke sfeer (= civil society) = beste manier om evenwichtige en kritische democratie uit te bouwen
 - o °ontmoetingsplaatsen voor burgers (kunstvereniging, muziekvereniging, leesclub, ...)
 - Brachten hen burgerzin bij
 - Leerde hen manieren van besluitvorming
 - Politiek belang **sociabiliteit**: nieuwe banden ontstaan tussen individuen
 - o Robert Putman: Civil society → mensen meer vertrouwen in elkaar → grotere sociale cohesie + economisch succes → vertrouwen in werking democratie
 - o Dit is in heel Europa aanwezig maar niet in dezelfde mate
 - o Vnl. gegoede, mannelijke burgers die enige scholing hadden gehad
- Verenigingen verspreidde zich naar het platteland
- °internationale verenigingen

Hoofdstuk 3: de democratisering van het politieke burgerschap

- Staatsburgerschap beperkt tot liberale burgerij (19^e eeuw)
- Politiek burgerschap beperkt tot cijnskiezers (19^e eeuw)
- Volwaardig burgerschap = burgerschap et stemrecht
- België: 1831: parlementaire democratie
 - o Koning regeerde via macht die hij kreeg via grondwet
 - o Koning behield monopolie over regeerbeleid
 - o GEEN DEMOCRATIE
 - o Burgers die een bepaalde som belastingen betaalden, kregen stemrecht
 - Idee: bezittende klasse staat best garant voor stabiliteit en welzijn
- Socialisten verdedigden algemeen stemrecht
 - o Politieke ontvoogding
 - o Samen met 2^e industrialiseringsgolf → enige verbetering
- Invoering algemeen meervoudig stemrecht 1893 → man van 25jaar of ouder die staatsburgerschap had, had stemrecht
 - o Evolveerden naar **kiesplicht**
 - o Sommigen hadden 2 of meerdere stemmen (gezinshoofden die min. Belasting betaalden, behouders van een diploma hoger onderwijs, ...)
 - o = einde burgerlijk elitair kiesregime
- Algemeen enkelvoudig stemrecht 1919: mannen ouder dan 21
- Na WO II: ook vrouwen volledig stemplicht (vrouwen eisten dit omdat ze tijdens de oorlog zich ook mee hadden ingezet voor het land) (vnl. vrouwen die oorlogsweduwe waren, moeders van gevangenen soldaten, vrouwen die gevangengenomen waren, ...)
 - o Ook stapsgewijs ingevoerd
 - o 1920: vrouwen al kiesrecht in gemeenteraad
- Vreemdelingen: Leden van EU (overal in EU-stemrecht op gemeenteniveau) ⇔ derdelanders (2004: gemeentestemrecht)
- Kiesplicht → **opkomstplicht** (in het kieshokje mag niet gecontroleerd worden)